

3. Пришляк О.Ю. Професійна підготовка соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Оксана Юріївна Пришляк; Тернопільський національний педагогічний університет ім.В.Гнатюка. – Тернопіль, 2008. – 219 с.
4. Петрочко Ж.В. Теорія і практика соціально-педагогічного забезпечення прав дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах [Текст]: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.05 / Жанна Василівна Петрочко; Інститут проблем виховання НАПН України. – К., 2011. – 44 с.
5. Spindler H. Veränderungen in der Hochschulausbildung in der Sozialen Arbeit / H. Spindler // Forum Sozial. – 2012. – Jg. 1. – S.19-23

Література та джерела

Статья посвящена проблеме профессиональной подготовки социальных педагогов к правовой защите детства. Выяснено, что поиски путей совершенствования профессиональной подготовки социальных педагогов к защите прав ребенка в Украине актуализируют необходимость осмысления зарубежного опыта подготовки специалистов социальной сферы к охране прав детей, в частности европейских стран. Доказана целесообразность учета немецкого опыта профессиональной подготовки социальных педагогов / работников в правовой защите детства в отечественных условиях, отличающегося результативными подходами и прогрессивными идеями.

Ключевые слова: социальный педагог, профессиональная подготовка социальных педагогов, социально-педагогическое образование, правовая защита детства, правовая компетентность социального педагога.

The article is devoted to the problem of training of social pedagogues for the legal protection of children. It has been found out that the search for ways of improving the training of social pedagogues for child protection in Ukraine actualizes the necessity for understanding of international experience of training professionals for the social protection of children, including European countries. The necessity of taking into account of German experience of social workers/ pedagogues professional training for the legal protection of children in domestic conditions (that differs by effective approaches and progressive ideas) has been proved. The main achievements of Germany in this field are: the creation of a coherent system of continuous professional legal education of future social pedagogues; interdisciplinary nature of training and orientation to specific targets for the protection of children's rights; appropriateness of training to the real situation; unity of theoretical and practical training, a high level of teaching within the educational process, etc.

Key words: social pedagogue, professional training, social and pedagogical education, legal protection of children, legal competence of social pedagogue.

УДК 37.013

РОЗИТОК ЗМІСТУ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ

Депчинська Іветта Аттіліївна
Опачко Магдалина Василівна
м.Ужгород

Актуальність досліджуваної проблеми визначається суперечністю між значимістю гуманітарного знання, гуманітарної освіти у суспільному розвитку, житті громадян, конкретної людини та історико-культурною обумовленістю оцінювання її місця і ролі у суспільних, в тому числі, освітніх процесах. Мета дослідження полягала у розкритті сутності поняття розвитку змісту гуманітарної освіти, і передбачала уточнення понять “гуманітарні знання”, “гуманітарна освіта”, “зміст гуманітарної освіти” та визначення змістових елементів системно-структурного аналізу поняття динаміки змісту гуманітарної освіти.

Ключові слова: гуманітарне знання, гуманітарна освіта, зміст гуманітарної освіти, аналіз розвитку змісту освіти.

Перед сучасною освітою постав новий виклик, пов'язаний із переосмисленням ролі і значення гуманітарної складової підготовки фахівців у вищих освітніх закладах. Педагогічна громадськість стурбована відміною наказу Міністерства освіти і науки України № 642, про викладання ряду гуманітарних предметів як нормативних дисциплін, вивчення яких пропонується студентами всіх спеціальностей. На сторінках Інтернет – видань ця новина активно обговорюється, вона має як прихильників так і супротивників. Не вникаючи у деталі дискусії, зауважимо, що важливість гуманітарного знання ставиться під сумнів не вперше і історія розвитку суспільств має немало прикладів цьому.

Варто зауважити, що освіта України прийняла курс на

гуманізацію та гуманітаризацію з початком державотворення в умовах незалежності. Більше 20-ти років розвитку гуманітарної освіти дозволили визначити як перелік гуманітарних дисциплін, які пропонувались для вивчення в школі, так і тих, які вивчались у вищих школах. Окрім того, вища освіта пропонувала здобувати дедалі більше гуманітарних спеціальностей: психологи, політологи, соціологи, соціальні працівники і педагоги та ін.

Реформи, які розпочинаються сьогодні, пов'язані із орієнтацією суспільства на європейські цінності. Це означає, що гуманізація та демократизація і надалі виступають базовими принципами розвитку вітчизняної освіти, але їх реалізація здійснюватиметься з урахуванням, крім іншого, індивідуальних потреб (запитів) учнів (студентів), доцільності, утилітаризму. Отже йдеться не про переоцінку місця і ролі гуманітарного знання в системі загальноосвітніх, або професійноорієнтованих знань а про інші підходи до його засвоєння, оновлення змісту дисциплін гуманітарного циклу з орієнтацією на конкретні запити (як освітніх закладів, так і конкретних споживачів освітнього продукту).

Дуже важливим є взаємозв'язок між ставленням суспільства до гуманітарних знань та темпами демократизації самого суспільства, його прогресивним розвитком. Ця закономірність було не один раз проілюстровано історичним поступом розвитку європейських суспільств. Закарпаття, яке входило до складу Чехословаччини в 1919-1939 р.р., також переживало добу піднесення. Адже саме цей період, за оцінками багатьох науковців, став дуже важливим етапом як в утвердженні демократичних цінностей, так і в

утвердженні національної самобутності жителів краю.

Велику роль у цих процесах відіграла шкільна гуманітарна освіта, зміст якої був спрямований на забезпечення розвитку особистісного потенціалу кожного учня, його здібностей, інтересів, запитів, потреб і відповідних їм мотивів; виховання рис громадянина, трудівника, християнина.

Оскільки поняття гуманітарної освіти є центральним у дослідженні проблеми розвитку його змісту, то перед нами постало завдання аналізу як поняття гуманітарної освіти так і поняття динаміки її змісту.

Проблеми гуманітарного знання у філософському, психолого-педагогічному контексті аналізуються у працях В.Андрущенко, Г.Балла, І.Беха, С.Гончаренка, І.Зязюна, А.Кузьмінського, П.Матвієнка.

Проблеми гуманізації та гуманітаризації освітнього процесу знайшли своє відображення в науковому доробку багатьох вчених, зокрема Ю.К.Бабанського, Г.О.Балла, І.Д.Беха, Р.А.Беланова, В.М.Галузинського, С.У.Гончаренка, М.Б.Свуха, І.А.Зязюна, В.Г.Кременя, Б.Т.Ліхачова, М.Д.Нікандрова, Ю.В.Пелеха, О.М.Пехоти, В.В.Рибалка, М.Х.Розова, М.І.Романенка, О.Г.Романовського, В.А.Семиченка.

Актуальність досліджуваної проблеми визначається суперечністю між значимістю гуманітарного знання, гуманітарної освіти (як організованої системи засвоєння гуманітарних знань прийдешніми поколіннями) у суспільному розвитку, житті громадян, конкретної людини та історико-культурною обумовленістю оцінювання її місця і ролі у суспільних, в тому числі, освітніх процесах.

Мета дослідження полягала у розкритті сутності поняття розвитку змісту гуманітарної освіти. Метою обумовлені завдання: 1) уточнити сутність понять "гуманітарні знання", "гуманітарна освіта", "зміст гуманітарної освіти"; 2) визначити складові аналізу поняття динаміки змісту гуманітарної освіти.

Насамперед, слід відмітити велику кількість досліджень, в яких розглядаються окремі аспекти проблеми гуманітарної освіти. Дослідники по-різному оцінюють співвідношення понять гуманізм – гуманітаризм: від повного ототожнення до принципових відмінностей.

С.У.Гончаренко дотримується позиції, що гуманізація та гуманітаризація – це два незалежних методологічних принципи, які знаходяться у взаємодії між собою, але мають власні цілі й завдання [4, с.6].

В.П.Андрущенко зауважує, що "гуманітаризм, гуманітарне мислення, гуманітарна наука – усі ці поняття пов'язані з поняттям гуманізму як один із напрямів реалізації гуманітарного світогляду і гуманітарної діяльності, через засвоєння, розвиток, використання гуманітарного знання як засобу освіти, виховання людини, розвиток специфічного комплексу гуманітарної науки як засобу освіти, виховання людини" [1, с.9].

Як відмічає член-кореспондент НАН України В.Пазинок, термін "гуманізм" з часів італійського Відродження "почав вживатися у двох основних значеннях: як визначення літературно-художнього напрямку, що переслідує мету утвердження нового образу людини, високоморальної й освіченої особистості, і як філософсько-гуманітарне вчення, що в теоретично-світоглядній та етичній спосіб об'єднує всі теорії і вчення, які ґрунтуються на розумінні людини як визначальної мети і вищої цінності. У цьому, другому, аспекті ствердження гуманізму почало здійснюватися гуманітарними науками, науками про людину" [13]. Розкриваючи діалектичний зв'язок між поняттями гуманізм і гуманітаризм, вчений відмічає, що "для засновників класичної філософії, яка була і залишається еталоном культури мислення, нерозривність освіти та гуманізму була незаперечною насамперед щодо змісту і спрямованості світської освіти" [там само]. Таке розуміння гуманізму мало принциповий характер саме для визначення специфіки гуманітарних наук, мета яких полягає у формуванні моральної особистості, сприянні

"олюдненню" суспільного життя. До гуманітарних наук "належать насамперед ті, які безпосередньо з'ясовують особливості людини та її життя – це філософська антропологія у широкому її розумінні. Гуманітарним наукам і навчальним дисциплінам властиве суб'єктивування предмета свого дослідження, вони побудовані на базі культури центристських програм, в яких домінуючою є антропоцентристська парадигма [там само].

Науковці звертають увагу на те, що тлумачення поняття "гуманітаризація" визначається у відношенні до наук, що стосуються вивчення культури та історії народів і різняться від наук про природу" [15].

Оскільки сутність гуманітарного знання полягає у зверненні до внутрішнього світу людини, її розуму, почуттів, ціннісної сфери, то гуманітарна освіта є процес гуманоцентричного та культуроцентричного навчання і виховання [7].

Отже, будучи спорідненим за походженням, поняття "гуманізм", "гуманітаризм" дещо відмінні за функціями, призначенням. Гуманітаризація є основним засобом гуманізації освіти, в свою чергу, гуманізація особистості не може здійснюватися без гуманітаризації освіти.

Аналіз джерельної бази дослідження дозволяє констатувати, що гуманізація – основоположна засада розвитку освіти: у одних випадках розглядається в якості одного з принципів освіти, у інших – виступає методологічним напрямом розбудови освітньої галузі. "Гуманістичне", будучи основоположним розглядається в єдності із поняттями "цінності", "світогляд", "засади", "напрямок" (як сукупність поглядів, принципів: природовідповідності, врахування вікових та індивідуальних відмінностей, врахування запитів та інтересів дитини тощо). В якості методологічного напрямку (втіленому у "парадигмальному підході", "гуманістичне" має безпосереднє відношення як до природничо-наукової, так і до суспільнознавчої та гуманітарної освітніх галузей. "Гуманітарне", будучи спорідненим, але похідним у відношенні до гуманістичного розкривається через поняття "знання", "навчання", "освіта", "зміст", "процес" (в тому числі, "діяльність", "допомога", "супровід") тощо.

Підкреслюючи специфіку гуманітарного знання, дослідники протиставляють його природничо-науковому, технократичному. Цінності, що розвиваються у процесі засвоєння гуманітарних знань формують таке ставлення до оточення, яке докорінно відрізняється від "технократичного та сайєнтистського" [7]. Сучасний етап розвитку суспільства визначається як "... епоха гуманітарної освіти і соціально-гуманітарних знань, на відміну від ХХ ст., яке було століттям фізики і технократії" [14]. Власне, гуманітаризація освіти, як відображення в освітньому процесі гуманістичних тенденцій розвитку якраз і дає змогу протистояти особливостям "сучасного техногенного розвитку людства" [9], адаптуватися до сучасного глобалізованого світу" [2].

Визначаючи мету гуманітарної освіти, дослідники звертають увагу на аспекти гуманітарного знання, які пов'язані із:

- духовною культурою, в якій особистість "відтворює себе у своїй людській цінності, в повноті своїх внутрішніх переживань, роздумів і мрій, пізнає суспільство на різних етапах його історії" [2];
- орієнтуванням у "просторі культури", засвоєнням ціннісного підходу до світу", ...формуванням моральної, естетичної, ціннісної свідомості особистості" як носія культури [7];
- цінностями культури, що складають ядро світогляду особистості, є невід'ємною складовою переконань і сприяють вирішенню завдань: 1) виживання людства в цілому; 2) задоволення потреб в освіті окремої людини з метою найповнішої реалізації її здібностей та власної життєвої мети [там само];
- розумінням людиною свого місця в суспільстві, свого життєвого призначення [14, с.185];
- формуванням культури мислення, творчих здібностей,

формуванням у особистості моральної, правової свідомості, культури, почуття відповідальності за результати своєї діяльності [там само, с.186].

Узагальнення визначених положень дозволяє усвідомити мету гуманітарної освіти як “формування світогляду підрастаючого покоління, що відіграє велику роль в загальному розвитку особистості, в її розумовому, етичному, моральному та світоглядному вихованні” [5, с.77].

Реалізація визначеної мети (призначення) гуманітарної освіти передбачає розробку проблеми її змісту. Слід зауважити, що варто розрізнити поняття “зміст гуманітарної освіти” і “гуманітаризація змісту освіти”.

Так як зміст освіти – “це система наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичних вмінь і навичок та способів діяльності, досвіду творчої діяльності, світоглядних моральних, естетичних ідей та відповідної поведінки, якими повинен оволодіти учень у процесі навчання” [5, с.137]; “система наукових знань, практичних умінь і навичок, засвоєння й набуття яких закладає основи для розвитку та формування особистості” [3, с.266]; “обумовлені цілями та потребами суспільства вимоги до системи знань, умінь та навичок, світогляду та громадських і професійних якостей учнів, що формуються у процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій та культури” [10, с.74]; “сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, поглядів і переконань, а також певний рівень розвитку пізнавальних сил і практичної підготовки, що досягається в результаті навчально-виховної роботи; він (тобто, *зміст освіти* – виділено нами) зорієнтований головним чином на знання як відображення духовного багатства людства, накопиченого протягом історичного розвитку [8], то зміст гуманітарної освіти – це систем знань у галузі соціально-гуманітарних наук (філософії, історії, філології, права, економіки, мистецтвознавства) та пов'язаних з ними практичних умінь і навичок [5, с.77].

Щодо гуманітаризації змісту освіти, то йдеться про “олюднення” змісту всіх освітніх галузей, всієї системи організації шкільного життя. Це положення дуже чітко прописане у Концепції гуманітаризації шкільної освіти, розробленій АПН України (С.У.Гончаренко, Ю.І.Мальований). Зокрема тут зазначено, що: “Відродження духовності у шкільній освіті є тією першоосновою, на якій можлива її наступна розбудова. Шлях до цього лежить через гуманітаризацію. Остання передбачає спрямування освітнього процесу на формування передусім духовного світу особистості, утвердження духовних цінностей як першооснови у визначенні мети і змісту освіти, олюднення знання, формування цілісної гармонійної картини світу з повноцінним відображенням у ній світу культури, світу людини. Сьогодні знання, не осяяні моральністю, духовністю, що не пройшли кризь призму гуманістичних цінностей, можуть принести непоправну шкоду людству” [4, с.30].

Дослідники визначають головні ознаки гуманітаризації змісту освіти: фундаментальність – забезпечення глибоких і міцних знань; розвиток особистісних якостей учня – здібностей, інтересів, мислення, мовлення, естетичного смаку, збагачення знань, умінь і навичок ціннісним смислом; діалогічність – взаємодія, партнерські стосунки між учасниками освітнього процесу, що вимагає свідомої й активної пізнавальної діяльності; інтегративність – формування цілісного уявлення про оточуючий світ; екзистенціальність – розвиток інтуїції, творчої уяви, емоцій, почуттів [11].

Гуманітаризація змісту шкільної освіти передбачає формування в дітей понять про здоровий спосіб життя, свої фізичні можливості, здатність до саморегуляції поведінки, оволодіння засобами відтворення працездатності та ін. Українську мову, наприклад, рекомендується вивчати так, щоб діти вільно володіли нею, відчували через мову свою ментальність, свої витоки; засвоєння іноземних мов – це, передусім опанування умінь та навичок спілкування. Дедалі більше прихильників має позиція, що “сучасна школа

має бути багатомовною” [12].

В сучасній школі українська національна культура, а також культура інших етносів розглядається в якості джерела гуманітаризації змісту шкільної освіти. Виняткове значення у загальнокультурному розвитку дитини відіграє мистецтво. Воно постає як засіб передачі морального досвіду людства, джерело дитячої творчості і засіб спілкування [там само].

Гуманітаризацію освіти варто розуміти не тільки як поширення та збільшення кількості гуманітарних наук, а як систематичне формування людського ставлення до оточуючих, навколишнього світу та самого себе. Через це у вихованні гуманістичного духу відіграють величезну роль мова, історія, природничі науки та фізика, психологія, фольклор, мистецтво, фізкультура [15].

Варто відмітити, що науковці не одностайні у визначенні дисциплін, через які реалізується зміст гуманітарної освіти.

Гуманітарні науки відрізняють від соціальних і природничих наук і включають до них такі предмети як мова, література, музика, філософія, виконавські види мистецтва, релігія й образотворче мистецтво.

Інші суміжні дисципліни, що іноді зараховують до гуманітарних наук: археологія, краєзнавство, культурологія й історія, хоч вони частіше розцінюються як соціальні науки [7]. Г. Васянович вважає, що особливе навантаження в цій галузі належить предметам філософії, історії, українській мові, історії культури й культурології, політології і соціології, психології і педагогіці, етиці й естетиці, правознавству [2]. Узагальнення філософських поглядів на сутність гуманітарного пізнання дало підстави П.М.Грицаєнку до гуманітарних наук відносити: психологію, історію, літературознавство, лінгвістику [6]. Л.В.Перевалова до гуманітарних наук відносить українську і іноземні мови, літературу, історію, ... філософію, соціологію, політологію, правознавство [14, с.186].

Аналізуючи різні підходи до поділу предметів шкільної програми, що відносять до гуманітарних наук, припускаємо, що в одному випадку дослідники використовують ознаку природничо-науковій та інші. В іншому випадку йдеться про поділ: природничо-науковій та суспільно-гуманітарній. В окремих випадках виокремлюються гуманітарні дисципліни. Оскільки для нас принципове значення має з'ясування того, які предмети шкільної програми входять до складу гуманітарних, то вважаємо що чіткість у розділенні гуманітарних і суспільних наук можна здійснити, використовуючи співвідношення понять “людина-знання”. Якщо “знання” забезпечує оволодіння засобами мислення, мовлення, самовираження, то його слід віднести до гуманітарного. Якщо “знання” забезпечує розуміння світу через проникнення в суть філософських, історичних, суспільних, політичних фактів, явищ, то його слід віднести до суспільного. Згідно такого підходу шкільні предмети розподіляться наступним чином: до гуманітарних – мова, література, мистецтво, ручна праця, музика, хореографія, фізкультура, психологія, валеологія; до суспільних – філософія, історія, соціологія, політологія, археологія, краєзнавство.

Виокремлення предметів, що складають ядро гуманітарної освіти уможливить здійснення аналізу поняття “розвиток змісту гуманітарної освіти”.

Узагальнення та систематизація досвіду у цій сфері наукової діяльності уможливили розробку системно-структурного аналізу до розкриття сутності складних понять. Системно-структурний аналіз здійснюється у двох напрямках, які умовно називаємо двома вимірами: поперечний (або, вертикальний) і поздовжній (або, горизонтальний) зрізи.

Поперечний пов'язаний із:

1) визначенням сутнісних ознак суспільного устрою, що виступають історико-культурним тлом, на якому здійснювались перетворення досліджуваних явищ (в нашому конкретному випадку йдеться про розвиток змісту гумані-

тарної освіти в конкретний історичний період);

2) проведенням аналізу загального стану розвитку шкільництва і освіти у конкретний історичний період розвитку суспільства (йдеться як про стан розвитку філософської думки, психологічної та педагогічної теорії і практики, так і про загальний стан розвитку шкільної справи, освітньої практики);

3) визначенням вкладу конкретних історичних постатей, науковців і освітян, громадських діячів та вчительської інтелігенції в організації та розбудові освіти в досліджуваній період тощо.

Поздовжній зріз передбачає:

1) аналіз розвитку змісту освіти за роками навчання (в яких навчальних закладах, які дисципліни вивчалися, в якому обсязі, терміни навчання);

2) аналіз змісту освіти крізь призму проектування, структурування, планування навчання (як здійснювалося змістове наповнення уроків, тематичний аналіз змісту, принципи добору навчального матеріалу, особливості розробки навчальних планів і програм, що рекомендувались для використання освітньої практики досліджуваного періоду);

3) аналіз змісту освіти через визначення типового і особливого (специфічного) у організації освітнього процесу (використовувалися форми і методи роботи, засоби навчання, зокрема підручники, допоміжна література тощо).

Застосування системно-структурного підходу до аналізу поняття розвитку змісту шкільної гуманітарної освіти в Підкарпатській Русі (1919-1939) дозволить:

1) з'ясувати основні тенденції розвитку, виокремити ключові етапи;

2) виявити вагомі і значимі фактори, що впливали на розвиток освіти;

3) встановити причинно-наслідкові зв'язки у системі "людина-освіта-суспільство";

4) визначити цінні надбання, ідеї, використання яких у сучасній школі збагатить педагогічну практику позитивним і корисними досвідом;

5) розробити рекомендації, пропозиції щодо ефективності використання надбань минулого у сучасній освітній практиці.

Отже аналіз дефініцій, що відносяться до поняття розвитку змісту гуманітарної освіти уможливив:

- розрізнення понять гуманістичний та гуманітарний;

- уточнення переліку предметів, які слід віднести до гуманітарних;

- розробку теоретичної моделі аналізу складного поняття, яким є системно-структурний.

Перспективи подальших розвідок полягають у здійсненні по елементного аналізу поняття розвитку змісту гуманітарної освіти в школах Закарпаття доби Чехословацької республіки (1919-1939 р.р.) за визначеною моделлю.

Література та джерела

- Андрущенко В.П. Гуманізм і гуманітаризм: спільне і специфічне /В.Андрущенко, М.Михальченко // Вища освіта. – 2005. – №4. – С.5-12
- Васянович Г. Гуманітарна освіта майбутнього вчителя: проблема якості /Григорій Васянович. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <>. – Загол. з екр. – Мова укр.
- Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. 3-тє вид., стер. / Н.П.Волкова. – К.: Академвидав, 2009. – С. 266.
- Гончаренко С.У. Педагогічна суть гуманітаризації шкільної освіти / С.У.Гончаренко, Ю.І.Мальований // Рідна школа. –1994. – №10. – С.30-33
- Гончаренко С.У. Український педагогічний словник/ Семен Гончаренко – К.: Либідь, 1997. – 976 с
- Грицаєнко П.М. Гуманітарне пізнання: сутність та особливості поняття / П.М.Грицаєнко //Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка: Філософія. Політологія. – 2007. – №84-86. – С.121-124. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://papers.univ.kiev.ua/filosofija_politologija/articles/Humanitarian_17240.pdf>. – Загол. з екр. – Мова укр.
- Гуманізація змісту та спрямованості освіти – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://ua.textreferat.com/referat-12834-7.html>>. – Загол. з екр. – Мова укр.
- Гуманізація та гуманітаризація змісту освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=240>. – Загол. з екр. – Мова укр.
- Євсович Р.В. Гуманізація та гуманітаризація вищої освіти і України: історичний аспект //Духовність особистості: методологія, теорія і практика /Р.В.Євсович. – 2012. – №5 (52). – С.79-87. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../scjiirbis_64.exe>. – Загол. з екр. – Мова укр.
- Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – К.: „Педагогічна преса”. – № 7-8-9, березень 2013. – С. 74.
- Корсакова О. Зміст сучасної шкільної освіти: дидактичний аспект/ О.Корсакова, С. Трубачова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://ru.osvita.ua/school/theory/787/>>. – Загол. з екр. – Мова укр.
- Основні принципи реформування змісту сучасної шкільної освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://pidruchniki.ws/10611207/pedagogika/>>. – Загол. з екр. – Мова укр.
- Пазенок В.С. Гуманістичний принцип сучасної філософії освіти/Віктор Сергійович Пазенок //Філософія освіти. 2005. – №1. – С.52-73
- Перевалова Л.В. Роль і значення гуманітарної освіти у підготовці фахівців нового покоління/ Л.В.Перевалова //Сучасні тенденції у процесі формування еліти: проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти – С.182-188. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/elits/2010/27_2>. – Загол. з екр. – Мова укр.
- Скляр П.П. "Гуманізація" та "гуманітаризація": поняття, співвідношення та шляхи впровадження в освіту / П.П.Скляр, Т.О.Уманська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novyn.kpi.ua/2007-1/08_Sklyar.pdf>. – Загол. з екр. – Мова укр.

Актуальность исследуемой проблемы определяется противоречием между значимостью гуманитарного знания, гуманитарного образования в общественном развитии, жизни граждан, конкретного человека и историко-культурной обусловленностью оценки ее места и роли в общественных, в том числе, образовательных процессах. Цель исследования заключалась в раскрытии сущности понятия развитие содержания гуманитарного образования, и предусматривала уточнения понятий "гуманитарные знания", "гуманитарное образование", "содержание гуманитарного образования" и определения содержательных элементов системно-структурного анализа понятия динамики содержания гуманитарного образования.

Ключевые слова: гуманитарное знание, гуманитарное образование, содержание гуманитарного образования, анализ развития содержания образования.

The relevance of the investigated problem is defined by contradictions between importance of the humanities, liberal education in social development, the lives of citizens, the individual, historical and cultural conditionality of evaluation of its place and role

in a society, including educational processes. The aim of the study is to elucidate the essence of the concept of liberal education content and to provide clarification of the concepts of "humanitarian knowledge", "liberal education", "content of liberal education", to determine the semantic elements of the system-structural analysis of the dynamics of the concept of liberal education content. Analysis of definitions relating to the concept of liberal education content development has made possible the development of theoretical models of analysis of a complex concept, which is the system-structural. Prospects for further research is to implement partial analysis of the content of the concept of liberal education in schools of Transcarpathia of Czechoslovak Republic period (1919-1939 years) on a given model. Synthesis of certain provisions allows to realize the goal of liberal education as shaping the worldview of the younger generation, which plays an important role in the overall development of personality, its intellectual, ethical, moral and ideological education.

Key words: human knowledge, humanities, liberal education content, analysis of the curriculum.

УДК 378.147:51

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Добровольська Катерина В'ячеславівна
Мисловська Світлана Костянтинівна
м.Вінниця

У статті розкриваються педагогічні можливості вищої математики у контексті формування професійної самосвідомості студентів медичних ВНЗ. Визначені принципи відбору змісту професійно орієнтованих математичних завдань. Представлені приклади математичних задач професійного напрямку, методи їх розв'язання і пояснення майбутнім медичним працівникам на засадах контекстного підходу. викладання вищої математики на засадах контекстного підходу має важливе значення для побудови математичних моделей, медичної інтерпретації одержаних результатів, що є вагомим внеском у розвиток професійної самосвідомості майбутніх медичних працівників

Ключові слова: професійна самосвідомість, контекстний підхід до навчання, професійна підготовка майбутніх медиків, математика.

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в країні, торкнулися всіх ланок суспільного життя, у тому числі й галузі вищої освіти, професійної підготовки майбутніх фахівців. Динамічний розвиток науки, виробничих технологій і соціальних відносин вимагає від сучасних фахівців не тільки ґрунтовних знань та умінь, але й особистісної включеності в професію, відповідної самоідентифікації, установки на постійне професійне самовдосконалення, ціннісного ставлення до професійної діяльності. Одним із центральних у підготовці майбутніх фахівців стає завдання розвитку їх професійної самосвідомості, що передбачає розуміння і внутрішнє прийняття цілей професійної діяльності, інтерес і схильність до неї, сформованість професійних ідеалів, переконань і ціннісних орієнтацій. Саме високий рівень професійної самосвідомості спонукає фахівців до постійного самовдосконалення, стимулює професійний розвиток як поступальне досягнення нових вершин, що забезпечують особистісну самореалізацію. Особливе місце професійна самосвідомість посідає в структурі особистості медичних працівників, від професійної Я-концепції і зорієнтованості яких на гуманістичні цінності суттєво залежить здоров'я інших людей.

На думку дослідників, професійна самосвідомість майбутніх фахівців формується внаслідок впливу низки факторів: наявного освітньо-професійного простору; суб'єктивної системи очікувань і переваг, ідеальних образів професії; визнання індивіда значущими людьми як професіонала; самоотожнення і ототожнення себе з іншими представниками професійного середовища, професійної самопрезентації; професійних норм (цінностей) і позитивне сприй-

няття себе як суб'єкта професійної діяльності; емоційно позитивне прийняття своєї приналежності до професійного співтовариства; успішного освоєння правил і норм професійної діяльності; міри відповідальності, яку індивід може взяти на себе; рівня особистісного розвитку; мотиваційної готовності до самореалізації на обраному професійному терені [6; 11].

Професійна самосвідомість майбутніх медичних працівників є результатом процесів професійного самовизначення, ідентифікації та самоорганізації, що виявляється в усвідомленні себе представником медичної професії і професійного співтовариства, прийнятті професійних норм і цінностей, уточненні і зміцненні професійних намірів, активному професійному самовдосконаленні. Професійна самосвідомість студентів медичних ВНЗ має різні джерела формування. Її становлення залежить, у першу чергу, від змісту освіти, професійних знань, умінь і цінностей, якими студенти оволодівають у процесі професійної підготовки. На наш погляд, одним із важливих напрямів розвитку професійної самосвідомості майбутніх медичних працівників є зміст і характер організації педагогічного процесу у вищому навчальному закладі, який має забезпечувати не тільки засвоєння професійних знань і умінь, але й стимулювати розвиток професійної мотивації студентів, їх професійної ідентичності, інтересів і відповідального ставлення до майбутньої професії.

Аналіз попередніх досліджень. У психолого-педагогічних дослідженнях розкриваються особливості розвитку професійної спрямованості майбутніх фахівців різного профілю: педагогів (І.Вачков, С.Васьковська, Н.Гусякова, Л.Мітіна, В.Сластьонін, А.Смоляр та ін.), психологів (Є.Єфремов, Т.Маралова, Т.Піддубна, І.Родічкіна, У.Родигіна та ін.), юристів (Л.Андреева, М.Смірнов, В.Тепликов), менеджерів (Н.Горська, О.Молдаванова), профконсультантів (О.Пряжнікова), військовослужбовців (С.Головко, М.Томчук). Слід визнати наявність певних диспропорцій в увазі науковців до проблематики формування професійної самосвідомості фахівців різного профілю. Так, достатньо ґрунтовно і всебічно педагогами й психологами розкрито різні аспекти становлення професійної самосвідомості майбутнього вчителя. Водночас, огляд наукових джерел свідчить про недостатню увагу дослідників до питань розвитку професійної самосвідомості фахівців іншого профілю, зокрема, майбутніх медичних працівників. Лише декілька досліджень присвячено цій проблемі, але в них розглядаються різні аспекти становлення професійної спрямованості школярів або учнів середніх ме-